

Comhairle don Phobal maidir le hOidhreacht Seandálaíochta Faoi Uisce na hÉireann

Arna réiteach ag an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta
gov.ie/housing

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

Thuas: Taifead á dhéanamh ag seandálaí ón tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí ar bhád scaobtha do shuirbhé seandálaíochta leanúnach ar Loch Coirib, Co. na Gaillimhe.

Íomhá Chlúdaigh: Seandálaí ó Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta ag taifeadh raic a cheaptar atá meánaoiseach lena lastas slata adhmaid gearrtha i Loch Coirib.

Comhairle don Phobal maidir le hOidhreacht Seandálaíochta Faoi Uisce na hÉireann

Conas is féidir linn go léir páirt a ghlacadh i gcosaint ár n-oidhreacht neamhghnách de raiceanna, séadchomharthaí agus déantáin faoi uisce

Raic *Sunbeam* ar Thrá Ros Beithe, Co. Chiarraí. Séidte i dtír agus raiceáilte i 1904, bhí *Sunbeam* ina shainchomhartha suntasach. De dheasca stoirmeacha in 2014 tógadh agus briseadh an raic, agus scaipeadh na hiarsmaí ar fud an chladaigh. D'oibrigh an tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí, an pobal áitiúil agus gairmithe seandálaíochta as lámha a chéile chun na hiarsmaí a thaifeadh sular cailleadh iad.

I bhfarraigí, lochanna agus aibhneacha na hÉireann tá saibhreas ollmhór de láithreáin seandálaíochta, de raiceanna agus de réada. Ar a dtugtar oidhreacht seandálaíochta faoi uisce go ginearálta, ní mór aire chúramach a thabhairt don chuid neamh-in-athsholáthair seo dár gcultúr lena chinntiú go gcaomhnaítear agus go gcosnaítear í ionas gur féidir leis an nglúin reatha agus na glúine atá le teacht taitneamh a bhaint aisti agus staidéar a dhéanamh uirthi. Leagtar béim sa bhileog seo ar an gcaoi ar féidir linn ar fad ár gcion a dhéanamh chun a chinntiú go dtarlóidh sé seo.

Cad í ár n-oidhreacht seandálaíochta faoi uisce?

Cigireacht á déanamh ag seandálaí ar péire gunnaí cré-umha ó iarsmaí raic Armáid na Spáinne, *La Juliana*, a cailleadh amach ó Thrá na Srithidí, Co. Shligigh sa bhliain 1588.

Tá stair iomlán lonnaíochta daonna in Éirinn léirithe inár n-oidhreacht seandálaíochta faoi uisce agus áirítear léi:

- longbhriseadh agus báid lomán
- lonnaíochtaí locha (*crannóga*)
- tírdhreacha réamhstairiúla atá clúdaithe ag an bhfarráige anois
- gaistí agus coraí éisc
- droichid ársa
- iarsmaí cnámharlaigh daonna agus ainmhithe
- réada seandálaíochta de gach tréimhse agus cineálacha atá déanta go héagsúil as cloch, cnámh, miotal, ceirmeach chomh maith le hábhair orgánacha amhail adhmaid, leathar agus teicstílí

Le breis agus 18,000

cailteanas doiciméadaithe,

is iad longa báite na cineál

láithreáin seandálaíochta is

flúirsí atá le fáil in uiscí cósta,

in aibhneacha agus i lochanna

na hÉireann. I measc na raiceanna

áirítear báid lománaíochta ársa agus soithí seoltóireachta adhmaid, soithí

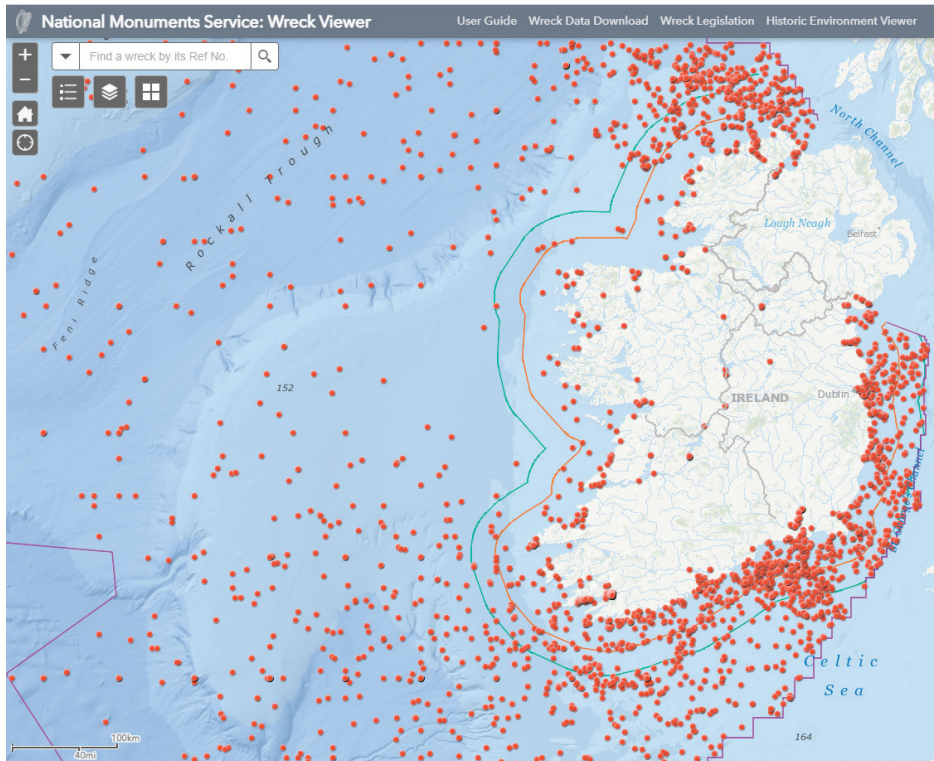
iascaireachta agus trádála, longa gaile, longa aigéin agus longa agus fomhuireáin

a bhaineann leis an dá chogadh domhanda. Is féidir leat teacht ar eolas ar na

suíomhanna seo agus ar láithreáin seandálaíochta eile faoi uisce ar líne ag:

www.archaeology.ie

...is iad longa báite na cineál
láithreáin seandálaíochta
is flúirsí atá le fáil...

Taispeánann Breathnóir Raice ar líne na Seirbhíse Náisiúnta Séadchomhartha an suíomh ina bhfuil raiceanna aitheanta le fáil ar fud cheantar cósta na hÉireann. De réir mar a dhéantar fionnachtana nua tá líon na raice taifeadta ag méadú i gcónaí.

Cén fáth a gcosnaítear oidhreacht seandálaíochta faoi uisce?

Péire gaistí éisc ón 15ú haois (Carraig Boarland 1 agus 2) in inbhear an Fhorghais, Contae an Chláir (© An Clár Fionnachtana agus le caoinchead Aidan O'Sullivan).

Is éard atá i gceist leis an seandálaíocht ná staidéar ar stair an duine trína iarsmaí ábhartha agus tugann sé deis dúinn tuiscint a fháil ar cé muid féin agus ar an áit as ar tháinig muid mar dhaoine ar bhealach a théann go minic i bhfad níos faide ná teacht ar thaifid stairiúla. Is brainse rithábhachtach den tseandálaíocht í oidhreacht faoi uisce na hÉireann, go príomha toisc gur féidir leis an domhan faoi uisce leibhéil shuntasacha caomhnaithe a thabhairt d'iarsmaí seandálaíochta, i bhfad níos faide ná mar a fheictear go ginearálta ar thalamh tirim. Mar shampla, tá déantáin, raiceanna agus báid logála atá na mílte bliain d'aois le fáil agus cuma úrnua orthu, rud a ligeann do sheandálaithe léargas uathúil a fháil ar, conas a rinneadh iad, conas ar fhéach siad agus ar úsáideadh iad i bhfad siar san am atá caite. Cuireann oidhreacht seandálaíochta faoi uisce gné uathúil ar fáil dár bhféiniúlacht mar mhuintir an oileáin a bhí ag brath ar chomhshaoil mhara agus fhionnuisce ar feadh na mílte bliain le haghaidh bia, acmhainní, trádála agus cumarsáide.

D'fhiosraigh an tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí iarsmaí raice de long armtha ó luath sa 17ú haois tar éis do thumadóirí áitiúla teacht uirthi amach ó Inis Mhic an Doirn, Co. Dhún na nGall, sa bhliain 2009. Fuarthas sraith déantán, babhla adhmaid agus urchar luaidhe san áireamh, ón raic (intlis).

Is brainse ríthábhachtach
den tseandálaíocht í oidhreacht
faoi uisce na hÉireann...

Cad iad na bagairtí féideartha don oidhreacht seandálaíochta faoi uisce?

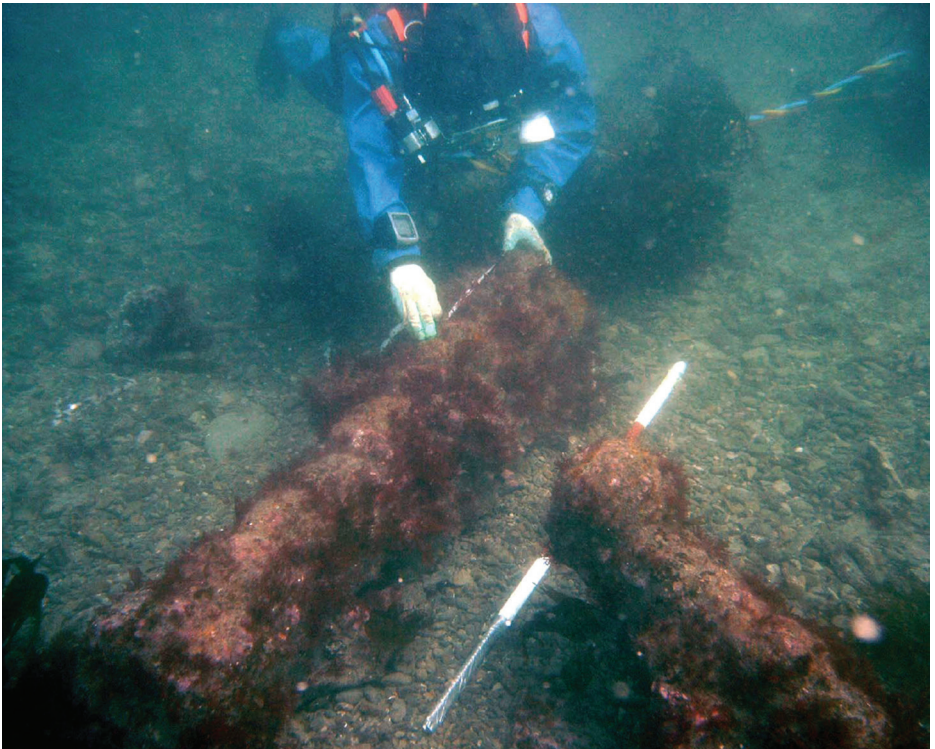

I Lár na Cré-umhaoise bhí an t-umar adhmaid seo ar Thrá an Lipe, An Spidéal, Co. na Gaillimhe suite isteach ón gcósta, ach mar thoradh ar ardú ar leibhéil na farraige de bharr an athraithe aeráide, tá sé faoi uisce anois. Nochta tar éis tionchar stoirme, ní mór suíomhanna leochaileacha mar seo a thochailt agus a thaifeadh go tapa chun a gcaillteanas taighde a chosc.

Toisc go bhfuil an chuid is mó dár n-oidhreacht seandálaíochta faoi uisce déanta d'adhmaid agus d'ábhair orgánacha eile ar nós leathar agus ciseán, bíonn siad an-leochaileach ó thaobh damáiste agus lobhadh de nuair a nochtar do na heilimintí iad. Dá bhrí sin, ní mór caitheamh léi go cúramach agus ní gá ach do ghairmithe oilte dul ina bhun ionas nach gcaillfear an t-ábhar agus a fhaisnéis eolaíoch ríthábhachtach.

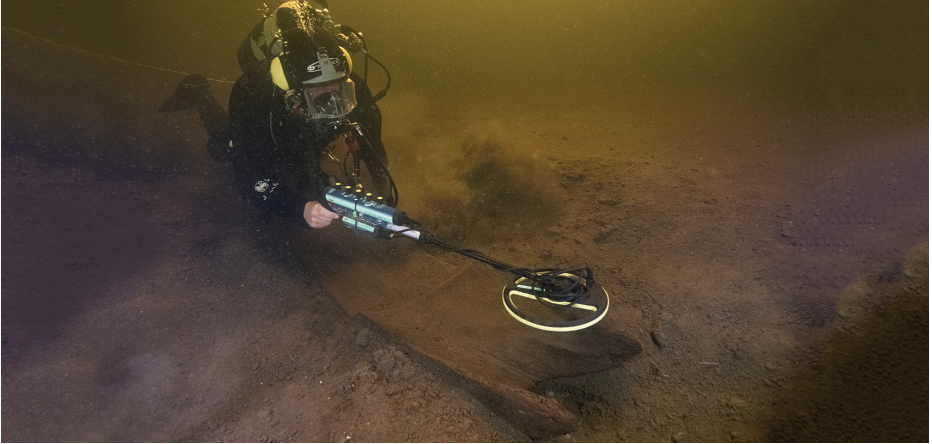

Mar thoradh ar stoirmeacha, ar thuilte agus ar thriomaigh, atá ag éirí níos coitianta agus níos déine mar thoradh ar an athrú aeráide, d'fhéadfadh damáiste a dhéanamh d'oidhreacht faoi uisce agus do raiceanna, do bháid lomáin, d'adhmad agus do dhéantáin loingis scaoilte agus iad ag éirí nua nochtaithe. D'fhéadfadh tionchar díobhálach a bheith ag oibreacha tógála agus oibreacha forbartha eile atá le déanamh laistigh de limistéir uisce agus is gá iad a bhreithniú go cúramach. Is amhlaidh freisin gur féidir le tumadoirí neamh-seandálaíochta agus úsáideoirí áineasa eile ár bhfarraigí agus ár n-uiscebhealaí damáiste a dhéanamh, go minic de thaisme, do láithreáin agus do réada atá faoi uisce, más rud é nach dtugtar cúram cuí.

Gunna mór ó raic ón 17ú haois i mBá Dhún Urlainn, Co. Chorcaí. Roimh na himscrúduithe a rinne an tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí, rinneadh damáiste don suíomh tábhachtach seo le linn gníomhaíochta neamhcheadúnaithe agus, mar thoradh, cailleadh eolas ríthábhachtach ar an raic.

Conas a chosnaítear oidhreacht seandálaíochta faoi uisce in Éirinn?

An tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí ag déanamh suirbhé braite miotail ceadúnaithe ar bhád scaobtha mar chuid de na himscrúduithe seandálaíochta i Loch Coirib, Co. na Gaillimhe.

Cuireann Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 na cosaintí dlíthiúla seo a leanas ar fáil dár n-oidhreacht seandálaíochta faoi uisce:

- Déantar gach raic atá os cionn 100 bliain d'aois agus réada seandálaíochta faoi uisce a chosaint go cuimsitheach agus tá ceangal dlí ar cheadúnais chúí, suirbhéireacht, tumadh nó cur isteach a dhéanamh (lena n-áirítear tochailt) ar raic chosanta nó ar réad seandálaíochta faoi uisce.
- Ní mór fionnachtain raiceanna atá níos mó ná 100 bliain d'aois a thuairisciú don tSeirbhís Séadchomharthaí Náisiúnta nó do bhall den Gharda Síochána laistigh de cheithre lá tar éis iad a fhionnachtain.
- Ní mór fionnachtain réad seandálaíochta a thuairisciú d'Ard-Mhúsaem na hÉireann nó do dhuine eile atá ainmnithe go dlíthiúil laistigh de cheithre lá tar éis iad a fhionnachtain.
- Chomh maith le cosaint ghinearálta raiceanna os cionn 100 bliain d'aois, is féidir Orduithe Oidhreachta Faoi Uisce a dhéanamh freisin, lena n-áirítear maidir le racaí faoi bhun 100 bliain d'aois.

- Teastaíonn toiliú ó ghléas braite (brathadóir miotail) chun réadaí seandálaíochta a chuardach in áit ar bith (lena n-áirítear faoi uisce).
- D'fhéadfadh oibríochtaí tarrthála mara, a bhfuil go leor acu dírithe go sonrach ar raiceanna stairiúla, teacht faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 agus ní mór na ceadúnais riachtanacha a fháil roimh ré ó Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta.
- Teastaíonn ceadúnas ó Bhord Ard-Mhúsaem na hÉireann chun réadaí seandálaíochta a athrú nó a onnmhairiú. Tabhair faoi deara go bhféadfadh sé gur réada seandálaíochta iad codanna de struchtúr raice chomh maith le réada a fhaightear laistigh de raic nó timpeall uirthi.

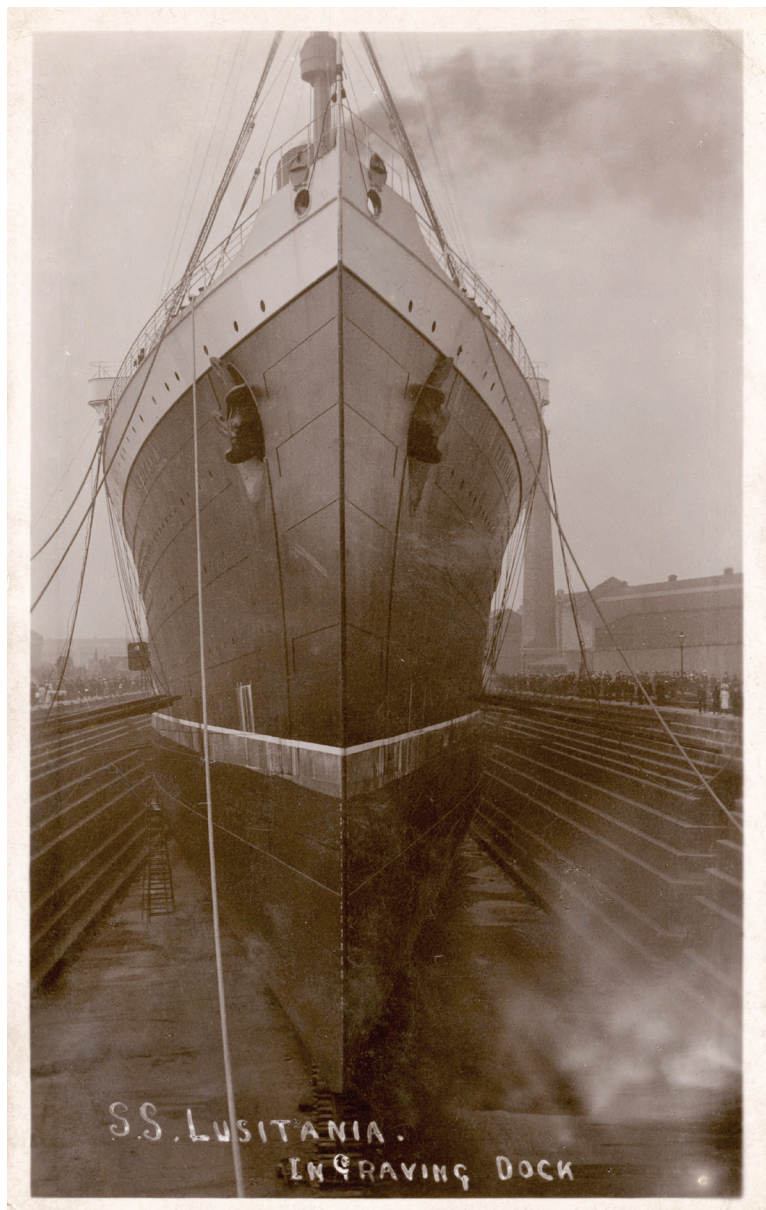
Ba cheart iarratais ar thochailt, suirbhéireacht, ceadúnais tumadóireachta agus cead braite a dhéanamh le Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, chomh maith le tuairiscí ar aimsiú raiceanna atá níos sine ná 100 bliain d'aois. Ba chóir tuairiscí ar fhionnachtana de réada seandálaíochta a dhéanamh le hArd-Mhúsaem na hÉireann, chomh maith le hiarratais chun réada seandálaíochta a athrú nó a easpórtáil.

Is áiteanna deireanacha scíthe de dhaoine a cailleadh, nuair a cailleadh an t-árthach, iad go leor raiceanna freisin...

Is ábhar tromchúiseach é Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 a shárú agus d'fhéadfadh ionchúiseamh coiriúil agus forchur pionós a bheith mar thoradh air, má chiontaítear duine.

Is féidir linn taitneamh a bhaint as tumthaí áineasa ar raiceanna nó ar réada seandálaíochta nuair a leanaimid Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta agus tá na ceadúnais agus na toilithe riachtanacha deonaithe den chéad uair ag Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta. Mura bhfuil aois na raice soiléir roimh an tumadóireacht, is fearr glacadh leis go bhfuil sé os cionn 100 bliain d'aois agus cosanta go dlíthiúil.

Is áiteanna deireanacha scíthe de dhaoine a cailleadh, nuair a cailleadh an t-árthach, iad go leor raiceanna freisin agus ba cheart, dá réir sin, déileáil leo le lán-urraim. Más rud é, le linn an tumtha, go n-aimsítear raic nua nó réad seandálaíochta, tar éis é a thuairisciú do na húdaráis ábhartha, ba cheart ceadúnas a fháil sula ndéantar aon tumadh breise.

Íomhá cárta poist den RMS *Lusitania* agus í i mbarr a maitheasa, sula bádh í ag U-Bhád Gearmánach amach ó chósta Chorcaí sa bhliain 1915. Tá an raic agus grinneall na farraige máguaird faoi réir Ordú Oidhreachta Faoi Uisce a cuireadh air i 1995 agus a bhfuil cosaint acu faoi riail 100 bliain Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2014 (© Ian Lawler Collection).

Cé a bhainistíonn agus a chosnaíonn oidhreacht seandálaíochta faoi uisce in Éirinn?

Teastaíonn ceadúnas faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta, 1930-2014, chun tochailt nó cur isteach ar raiceanna atá os cionn 100 bliain d'aois. Mar shampla, bhí ceadúnas tochailte ag teastáil chun roth mór carráiste gunnaí a fhiosrú ó raic Armáid na Spáinne, *La Juliana*, sula baineadh ó ghrinneall na farraige é, mar aon le roinnt déantáin thábhachtacha eile, in 2015.

Is féidir linn go léir ár n-oidhreacht seandálaíochta faoi uisce a chosaint. Tá ról tábhachtach ag údaráis phoiblí agus ag gairmithe amhail seandálaithe, ailtirí agus innealtóirí, ach is féidir le gach duine a gcion a dhéanamh chun a chinntiú go gcosnaítear agus go gcaomhnaítear an acmhainn. Tá freagracht thar a bheith ríthábhachtach ar an bpobal tumadóireachta ina leith seo trí gan cur isteach ar raiceanna, ar láithreáin faoi uisce ná ar réada, agus trí aon fhionnachtana nua agus aon damáiste nó eolas úr a thugtar faoi deara maidir le raiceanna a taifeadadh roimhe seo a thuairisciú.

Is féidir le siúlóirí trá nó iascairí fionnachtana seansanna ar réada seandálaíochta agus raiceanna seandálaíochta freisin, mar shampla, agus iad ag tarraingt isteach líonta, agus cuirtear fáilte mhór roimh thuairisciú gach fionnachtana den sórt sin do na húdaráis ábhartha, ionas gur féidir iad a dhoiciméadú agus a chosaint go hiomlán.

Is í Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, thar ceann an Aire Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, a dhéanann oidhreacht seandálaíochta faoi uisce na hÉireann a bhainistiú, a chosaint agus a chur chun cinn. Trí cheadúnais agus toilithe a mheasúnú agus a eisiúint, rialaítear gníomhaíochtaí amhail sirtheoireacht agus tumadóireacht (féach thuas). Eisíonn Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta moltaí freisin maidir le moltaí forbartha chun a chinntiú go gcosnaítear an oidhreacht faoi uisce.

Comhoibríonn Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta go dlúth le hArd-Mhúsaem na hÉireann, a bhfuil ról tábhachtach aici i gcosaint na seandálaíochta faoi uisce trína ról i gcosaint na réada seandálaíochta go léir, cibé acu in situ nó tar éis iad a bhaint óna gcomhthéacs bunaidh. Is é Ard-Mhúsaem na hÉireann an stór náisiúnta le haghaidh réada seandálaíochta, lena n-áirítear iad siúd a aimsítear faoi uisce agus is féidir leis iasachtaí agus taispeántais réad i músaem réigiúnacha ainmnithe áirithe a éascú. Tá ról lárnach ag Rannóg Caomhantais Ard-Mhúsaem na hÉireann i gcaomhnú agus i gcoimirciú fadtéarmach réada seandálaíochta ó chomhthéacsanna faoi uisce.

Mar thoradh ar mhonatóireacht sheandálaíochta cheadúnaithe ar oibreacha dreideála, mar a éilíonn an tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí, thángthas ar go leor rudai, lena n-áirítear 'Coconut Wreck', iarsmaí loinge ó luath sa 17ú-haois a bhí ag iompar lasta cnónna cócó, a cailleadh taobh amuigh de Chuan na Scoile, Co. Chorcaí (© Mizen Archaeology Ltd).

Cé leis na réada seandálaíochta faoi uisce?

Is maoin Stáit iad réada seandálaíochta a fhaightear sa Stát (ar thalamh nó faoi uisce) murar féidir an t-úinéir bunaidh a aithint. Is é Ard-Mhúsaem na hÉireann stór an Stáit do gach réad seandálaíochta.

Tá dualgas dlíthiúil ar dhaoine a ghlacann seilbh ar raic nó ar nithe gaolmhara eile a fhaightear ar ghrinneall na farraige é seo a thuirisciú do Ghlacadóir raic áitiúil (féach an tAcht Loingis Cheannaíochta (Salvage and Wreck) 1993). Moltar go láidir infheidhmeacht na forála seo in aon chás ar leith a sheiceáil leis an nGlacadóir ábhartha. Sa chás nach féidir úinéir ar bith a rianú laistigh den tréimhse reachtúil, féadfaidh Stiúrthóir Ard-Mhúsaem na hÉireann raic a mheastar a bhfuil tábhacht seandálaíochta nó stairiúil léi a éileamh thar ceann an Stáit.

Thuas ar dheis: Ceann den dhá ancaire ó hiarsmaí long smuigléireacht gunnaí na Gearmáine *SSAUD*, scuitleáilte i gCuan Chorcaí i 1916. Tá an raic faoi úinéireacht an Stáit agus fuarthas na hancairí ar ais in 2011 le linn tionscadal comhoibríoch ceadúnaithe ina raibh tumadóirí, seandálaithe gairmiúla, na pobail áitiúla i gCóbh agus i dTrá Lí agus Comhairle Contae Chorcaí páirteach.

Ar chlé ar an taobh eile: Tuanna catha Gael-Lochlannacha aimsithe ag an tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí agus bád scaobtha meánaoiseach á thochailt i Loch Coirib. (Íomhá le caoinhead Ard-Mhúsaem na hÉireann)

Conas tionchar a imirt ar chosaint na hoidhreacht seandálaíochta faoi uisce

- Bain sult le do thoil as, déan iniúchadh agus taighde ar oidhreacht seandálaíochta urghnách faoi uisce na hÉireann agus déan do chion ina cosaint agus ina caomhnú ach cloí le hAchtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 agus le reachtaíocht infheidhme eile.
- Faigh ceadúnais chuí ó Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta chun suirbhéireacht, tumadh nó tochailt a dhéanamh ar raic chosanta nó ar réada seandálaíochta.
- Faigh ceadúnas nó toiliú (de réir mar is gá) chun trealamh braite a thochailt nó a úsáid ar raic chosanta nó chun réada seandálaíochta a lorg.
- Cinntigh, le do thoil, nach gcuirtear isteach go míchuí nó go mídhleat ach ar raiceanna faoi uisce, ar láithreáin seandálaíochta faoi uisce nó ar réada seandálaíochta.
- Déan aon fhionnachtana nua ar raiceanna a thuirisciú do Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta nó don Gharda Síochána.
- Déan aon fhionnachtana nua de réada seandálaíochta a thuirisciú d'Ard-Mhúsaem na hÉireann nó do dhuine eile atá ainmnithe de réir dlí.

Sonraí Teagmhála:

Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta
G50

Teach an Chustaim

Baile Átha Cliath 1

D01 W6X0

Ríomhphost: nationalmonuments@housing.gov.ie

Fón: 01 888 2000

www.archaeology.ie

An tOifigeach ar Dualgas
Ard-Mhúsaem na hÉireann

Sráid Chill Dara

Baile Átha Cliath 2

D02 FH48

Ríomhphost: antiquitiesdo@museum.ie

Fón: 01-6777444

www.museum.ie

Iarsmaí fomhuirí UC-42 na Gearmáine, ón gCéad Chogadh Domhanda, a bhí ag leagan mianach, a cailleadh amach ó Chuan Chorcaí sa bhliain 1917. Tá comhoibriú leis an bpobal tumadóireachta thar a bheith luachmhar ó thaobh eolas nua a chur ar fáil faoi fhionnachtana agus faoi dhálaí na láithreán seandálaíochta faoi uisce (© Tom Brett).

Íomhá il-bhíoma de raic fhomhuireán UC-42 na Gearmáine, ina luí ar ghrinneall na farraige amach ó chósta Co. Chorcaí. Tá sé seo ar cheann de na hiliómhánna den sórt sin a cuireadh ar fáil mar chuid de thionscadal INFOMAR, tionscadal atá ag mapáil ghrinneall na farraige timpeall chósta na hÉireann, agus léiríonn sí na buntáistí a bhaineann le comhoibriú idir gníomhaireachtaí (íomhá le caoinhead INFOMAR/Suirbhéireacht Gheolaíochta na hÉireann/Foras na Mara).

Tuilleadh Eolais

Níl an bhileog seo beartaithe ach mar threoir ghinearálta maidir le dea-chleachtas agus chun aird a tharraingt ar phríomhfhorálacha Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014. Níl sé beartaithe mar léirmhíniú dlíthiúil ar na hAchtanna sin. Tá téacs iomlán Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014, agus reachtaíocht a bhaineann le seandálaíocht faoi uisce agus le réada seandálaíochta a aimsiú agus a thuairisciú, ar fáil ag: www.irishstatutebook.ie

Comhairle don phobal maidir le hÚsáid Gléasanna Braithe Miotail agus a dTionchar ar ár nOidhreacht Seandálaíochta (An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht agus Ard-Mhúsaem na hÉireann). Féach: [//www.archaeology.ie/sites/default/files/media/publications/advice-on-use-of-metal-detection-devices.pdf](http://www.archaeology.ie/sites/default/files/media/publications/advice-on-use-of-metal-detection-devices.pdf)

Creat agus Prionsabail um Chosaint na hOidhreacht Seandálaíochta Féach <https://www.archaeology.ie/sites/default/files/media/publications/framework-and-principles-for-protection-of-archaeological-heritage.pdf>

Seandálaíocht sa Phróiseas Pleanála. Féach: <https://www.archaeology.ie/sites/default/files/media/publications/archaeology-planning-process-pl13.pdf>

Coinníonn an tAonad Seandálaíochta Faoi Uisce Bunachar Sonraí Fhardal Raice na hÉireann agus Bhreathnóir Raice Féachana, ina gcoimeádtar taifid de níos mó ná 18,000 suíomh a bhfuil aithne orthu agus a d'fhéadfadh a bheith ann agus úsáidtear é seo mar uirlis chun cabhrú le bainistiú agus cosaint a dhéanamh ar raiceanna stairiúla. Tá an Breathnóir Raice ar líne ar fáil ag: <https://www.archaeology.ie/underwater-archaeology/wreck-viewer>

An Roinn Tithíochta,
Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht
Department of Housing,
Local Government and Heritage

Tá na híomhánna go léir © Cartlann Ghrianghrafadóireachta, Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, Rialtas na hÉireann, mura luaitear a mhalairt.

Aguisín

Is iad seo a leanas na príomhphointí ar chóir a bheith ar eolas faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014:

Sa chás go bhfuil feidhm ag an dlí

Baineann na hAchtanna, ar a laghad, le limistéar iomlán an Stáit, lena n-áirítear uiscí intíre agus inmheánacha agus an Mhuir Chríochach (an “teorainn 12 mhíle”). Ina theannta sin, ní mór d’aon duine a thugann faoi ghníomhaíochtaí laistigh den limistéar ar a dtugtar an “teorainn 24 míle”) cloí le forálacha na reachtaíochta a bhaineann le cosaint dhlíthiúil do raiceanna os cionn 100 bliain d’aois agus réada seandálaíochta faoi uisce.

Nuair a theastaíonn ceadúnas nó toiliú uait

- Ní mór tumadóireacht ar raiceanna os cionn 100 bliain d’aois, réada seandálaíochta faoi uisce nó limistéir atá faoi réir Orduithe Oidhreachta Faoi Uisce a thumáil, a shuirbhéireacht, a dhamáistiú nó a thabhairt chun siúil faoi cheadúnas amháin (alt 3 Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1987). Nóta “Suirbhéireacht” dá dtagraítear thuas, d’fhéadfadh sé go gcuimseodh sé trealamh cianbhraiteachta.
- Teastaíonn ceadúnas (alt 26 Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930) chun aon tochailt nó tochailt a dhéanamh chun críocha seandálaíochta (cibé acu ar láithreán seandálaíochta aitheanta agus lena n-áirítear faoi uisce nó nach ea).
- Ní mór cead a fháil chun gléas braite a úsáid chun réada seandálaíochta a chuardach, mar aon le cead a fháil ar ghléas den sórt sin a shealbhú ar shéadchomhartha atá cosanta faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta nó laistigh de limistéar atá faoi réir Ordú Oidhreachta Faoi Uisce (féach Alt 2 d’Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1987). Sainmhínítear an téarma ‘réad seandálaíochta’ in Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 agus tá brí leathan leis i dtéarmaí cineáil agus aoise réad. D’fhéadfadh sé go dtiocfadh réada áite coitianta de dháta measartha is déanaí laistigh den chatagóir ‘réada seandálaíochta’. D’fhéadfadh réadaí den sórt sin teacht laistigh de théarmaí an tsainmhíne beag beann ar a n-dáta agus a méid seaniarsma.
- Is gá ceadúnas a fháil ó Ard-Mhúsaem na hÉireann chun réad seandálaíochta a athrú (lena n-áirítear réad den sórt sin a ghlanadh) (alt 25 d’Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930, arna leasú).
- Éilíonn onnmhairiú réada seandálaíochta lasmuigh den Stát (lena n-áirítear rud den sórt sin a thabhairt isteach i dTuaisceart Éireann) ceadúnas ó Ard-Mhúsaem na hÉireann (alt 50 den Acht um Fhorais Chultúir Náisiúnta 1997).

Cad atá le déanamh nuair a thagann tú ar fhionnachtain faoi uisce

Ní mór fionnachtana raiceanna os cionn 100 bliain d’aois a thuairisciú don tSeirbhís Séadchomharthaí Náisiúnta nó don Gharda Síochána laistigh de cheithre lá. Is mór ag Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta freisin tuairiscí ar fhionnachtana nua ar shéadchomharthaí seandálaíochta.

Ní mór fionnachtain réad seandálaíochta a thuairisciú d’Ard-Mhúsaem na hÉireann nó do dhuine eile atá ainmnithe go dlíthiúil laistigh de cheithre lá tar éis iad a fhionnachtain.

Tumadóirí ag taifeadh iarsmaí raic domhainmhara long thrúpaí HMS *Justicia*, ón gCéad Chogadh Domhanda, caillte amach ó Dhún na nGall sa bhliain 1918 (© Pat Coughlan).

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland